

BOGANMELDELSER

»KYKLOS«. — International Review for Social Sciences. A. Francke A/G. Verlag, Bern. Pris: 36 sw. Franc pr. Aar.

Fra Begyndelsen af dette Aar er startet et nyt internationalt, socialvidenskabeligt Tidsskrift, »Kyklos«. Kyklos betyder Kredsen og har til Hensigt at søge tilvejebragt et Samarbejde mellem alle de Videnskaber, Arbejdsmetoder og videnskabelige Skoler, som ud fra forskellige Synspunkter beskæftiger sig med Samfundsproblemer. Teoretisk Nationaløkonomi, økonomisk Politik og Finansvidenskab nævnes i første Række, men hertil kommer økonomisk og social Historie, Dogmehistorie samt Sociologi. Et andet og ikke mindre væsentligt Maal er Genoptagelsen af det internationale Samarbejde. I Modsætning til Tidsskriftet »Econometrica«, Organet for den matematisk orienterede, teoretiske og statistiske, økonomiske Forskning, som med Held opretholdt et internationalt Samarbejde under Mellemkrigstidens spændte Forhold ved at begrænse sig til det videnskabelige Haandværk, kaster »Kyklos« sig straks i det foreliggende første Hefte ud i de livsvigtige, økonomisk-politiske Hovedproblemer, som hænger sammen med Tidens indre og ydre Modsætninger. Som Schweizeren Salin siger i en af Artiklerne: de praktiske Spørgsmaal skal klares nu, og det drejer sig om Afgørelser, som gaar langt ud over den rene Økonomis Rammer. Hvis det virkelig lykkes at holde Ensidighed og usaglig Propaganda ude, maa man herefter vente sig værdifulde Bidrag til Løsning af Tidens Vanskeligheder. Kredsen af Udgivere tyder godt: Aftalion, Paris; Einaudi, Rom; Eucken, Freiburg; Alvin Hansen, Harvard; Heckscher, Stockholm; Hicks, Oxford; Rappard, Genève; Rist, Paris; Joan Robinson, Cambridge; Röpke, Genève; Salin, Basel; Schumpeter, Harvard og Alf. Weber, Heidelberg. Man haaber paa senere at faa Deltagelse ogsaa fra de slaviske Lande. Redaktøren er Dr. Hermann Bieri og Forlaget A. Francke i Bern.

F. Zeuthen.

Samuel Lurie: PRIVATE INVESTMENT IN A CONTROLLED ECONOMY; GERMANY 1933—1939. Columbia University Press, New York, 1947. XI+243 Sider. Pris 3 \$.

Den nedenfor omhandlede Bog om de private Investeringers Stilling og Udvikling under den nazistiske Krigsøkonomis Svangerskabsperiode 1933—39 er skrevet af en belgisk Ingeniør og Økonom, som under Krigen har arbejdet for sin Regering i U. S. A. Venter man, udfra Forfatterens ingeniørmæssige Uddannelse, at finde en nærmere Redegørelse for alle de mange specielle administrativt-tekniske Problemer, som nødvendigvis maa dukke op for Investeringsskontrollen under en reguleret Økonomi, bliver man skuf-

BOGANMELDELSER

»KYKLOS«. — International Review for Social Sciences. A. Francke A/G. Verlag, Bern. Pris: 36 sw. Franc pr. Aar.

Fra Begyndelsen af dette Aar er startet et nyt internationalt, socialvidenskabeligt Tidsskrift, »Kyklos«. Kyklos betyder Kredsen og har til Hensigt at søge tilvejebragt et Samarbejde mellem alle de Videnskaber, Arbejdsmetoder og videnskabelige Skoler, som ud fra forskellige Synspunkter beskæftiger sig med Samfundsproblemer. Teoretisk Nationaløkonomi, økonomisk Politik og Finansvidenskab nævnes i første Række, men hertil kommer økonomisk og social Historie, Dogmehistorie samt Sociologi. Et andet og ikke mindre væsentligt Maal er Genoptagelsen af det internationale Samarbejde. I Modsætning til Tidsskriftet »Econometrica«, Organet for den matematisk orienterede, teoretiske og statistiske, økonomiske Forskning, som med Held opretholdt et internationalt Samarbejde under Mellemkrigstidens spændte Forhold ved at begrænse sig til det videnskabelige Haandværk, kaster »Kyklos« sig straks i det foreliggende første Hefte ud i de livsvigtige, økonomisk-politiske Hovedproblemer, som hænger sammen med Tidens indre og ydre Modsætninger. Som Schweizeren Salin siger i en af Artiklerne: de praktiske Spørgsmaal skal klares nu, og det drejer sig om Afgørelser, som gaar langt ud over den rene Økonomis Rammer. Hvis det virkelig lykkes at holde Ensidighed og usaglig Propaganda ude, maa man herefter vente sig værdifulde Bidrag til Løsning af Tidens Vanskeligheder. Kredsen af Udgivere tyder godt: Aftalion, Paris; Einaudi, Rom; Eucken, Freiburg; Alvin Hansen, Harvard; Heckscher, Stockholm; Hicks, Oxford; Rappard, Genève; Rist, Paris; Joan Robinson, Cambridge; Röpke, Genève; Salin, Basel; Schumpeter, Harvard og Alf. Weber, Heidelberg. Man haaber paa senere at faa Deltagelse ogsaa fra de slaviske Lande. Redaktøren er Dr. Hermann Bieri og Forlaget A. Francke i Bern.

F. Zeuthen.

Samuel Lurie: PRIVATE INVESTMENT IN A CONTROLLED ECONOMY; GERMANY 1933—1939. Columbia University Press, New York, 1947. XI+243 Sider. Pris 3 \$.

Den nedenfor omhandlede Bog om de private Investeringers Stilling og Udvikling under den nazistiske Krigsøkonomis Svangerskabsperiode 1933—39 er skrevet af en belgisk Ingeniør og Økonom, som under Krigen har arbejdet for sin Regering i U. S. A. Venter man, udfra Forfatterens ingeniørmæssige Uddannelse, at finde en nærmere Redegørelse for alle de mange specielle administrativt-tekniske Problemer, som nødvendigvis maa dukke op for Investeringsskontrollen under en reguleret Økonomi, bliver man skuf-

fet; direkte administrative Paabud og Forbud synes trods alt at have spillet en relativt underordnet Rolle i den tyske Investeringspolitik i denne Periode, idet Investeringernes Omfang og Retning i høj Grad blev dirigeret gennem at lede Indkømssterne og navnlig Opsparingen ind i saadanne Baner, som maatte give det ønskede Resultat: Forøgelse af Krigspotentialet. I Overensstemmelse hermed er Vægten i Fremstillingen lagt paa en Skildring af de Ændringer i Indkomstdannelsen og i Indkomstanvendelsen, som Nazistytret hidførte. Bogens første 6 Kapitler beskæftiger sig væsentligt med dette og med Betydningen heraf for Financieringen af Virksomheder, medens kun Kap. 7 er helliget den mere specielle Investeringskontrol.

En vis Underbalancering fra det offentliges Side maa altid finde et Modstykke i en tilsvarende monetær Opsparing i den private Sektor. Udover en kraftig Underbalancering paa Statsregnskabet bestod nu paa dette Punkt Nazisternes Politik i at sørge for, at den hertil svarende Opsparing fandt Sted i Virksomhederne og ikke udenfor disse. Dette skete dels gennem det allerede i 1933 indførte og altid meget strikte gennemførte Lønstop, dels gennem en kraftig Udbyttebegrænsning, alt kombineret med Rationering af vigtigere Forbrugsvarer. Tanken, der laa bag, var den, at en tvangsmæssig Begrænsning af Konsumefterspørgselen i Forbindelse med en stærkt øget Opsparing skulde virke fremmende paa Investeringerne. Aarsagssammenhængen skulde altsaa gaa fra stor Opsparing til stor Investering, og betænker man, at denne Politik blev startet i en Situation med meget stor Ledighed (der var altsaa ikke blot Tale om at skabe »Plads« til et stort Investeringsvolumen under fuld Beskæftigelse), kan Synspunktet maaske forekomme noget paradoksalt, ligesom man maaske ogsaa kan undre sig over, at denne Politik havde saa stor Fremgang, som den havde. Forklaringen ligger imidlertid, som Forf. indgaaende skildrer, bl. a. i hele den institutionelle Ramme, hvori det tyske økonomiske Liv blev spændt ind. Paa mange forskellige Maader blev Kapitalisternes Incitament til at investere opsparede Midler i *egen* Virksomhed forstærket, dels gennem høje garanterede Profitter, dels gennem særlige Skattebegunstigelser ved visse Former for Realinvestering, dels gennem en mere almindelig Begrænsning af andre (financielle) Anbringelsesmuligheder, o. s. v. Naar saa videre Prispolitiken fra det offentliges Side blev indrettet saaledes, at Avancerne blev fastsatte bl. a. under Hensyntagen til Virksomhedernes Behov for Udvidelser, ligesom private Emmissioner i det aabne Marked blev stærkt begrænsede, er det forstaaeligt, at Opsparingen blev paa en helt anden Maade formaalsbestemt, end det er sædvanligt at regne med: Virksomhederne opsparede for at blive i Stand til at realinvestere, og i det Omfang dette bliver Tilfældet kan en høj Opsparingskvote naturligvis ikke i sig selv betyde nogen Bremse paa Expansionen. — Dette er blot et af flere Eksempler paa, hvorledes Ændringer i den institutionelle Ramme ændrer de økonomiske Sammenhænge i væsentlig Grad.

Det er Forfatterens Hovedtese, at Nazisternes »Styring« af Investeringerne væsentlig foregik ved at spille paa Profitmotivets. For at øge Investeringerne i al Almindelighed blev hele Profitniveauet holdt højt og sikkert, og for at fremkalde Forskydninger i Investeringernes Retning anvendtes Differentiering af Profitens Højde. Som en logisk Følge heraf bliver Statens og Industriens Interesser ganske vanskelige at skille ud fra hverandre. Billedet

forstærkes af Tvangskartelliseringerne, Afskaffelsen af »usund« Konkurrence og de private Erhvervsorganisationers Overtagelse af afgørende Dele af Administrationen af Kontrollen. I Modsætning hertil staar Fagbevægelsens Likvidation. Forfatteren understreger paa udmærket Maade Betydningen for Expansionens Forløb af den voldsomme Diskriminering, som Organisationerne i retlig Henseende blev udsat for, og søger ogsaa at paavise, hvorledes Arbejdernes Stilling som Følge heraf forringedes. Paa dette Punkt synes han dog at være paa gyngende Grund. For at bevise, at Arbejdslønnen som Resultat af den overfor Arbejderne førte Politik relativt var for nedadgaaende, anføres nogle Tal for Lønudgifternes Andel af Bruttonettopsalgssummen i Industrien. Rent bortset fra, at den anførte Nedgang er saa ringe, at man har svært ved uden videre at acceptere den som significant, maa man vel spørge, om det samme Fænomen ikke nemt vilde kunne fremkomme i en ikke-reguleret Økonomi, hvor en gennemmonopoliseret Industri forøger Produktionen fra et meget lavt Niveau. Ogsaa her kan de gennemsnitlige variable Omkostninger godt være faldende, samtidig med at Salgsprisen er uændret eller stigende.

I det hele taget faar man det Indtryk, at det er meget vanskeligt at naa frem til en holdbar Vurdering af Naziststyrets Fordelagtighed og Ufordelagtighed (saa vidt denne skal maales i økonomiske Størrelser) for de forskellige Samfundsgrupper, netop fordi det volder Besvær at skille det ud, som er at henføre til selve det Faktum, at der fandt en stærk Expansion Sted. Man maatte vel egentlig ind paa at sammenligne det faktiske Forløb med et Standardexpansionsforløb uden Nazisme, men vil det mon være muligt at ændre en Faktor af denne Karakter og holde alt andet lige? Bliver der overhovedet noget tilbage, som vil være »lige«? Og endelig: hvis een af de Ting, der holdes lige, er, at det er et arbejderfjendsk Parti, der sidder ved Statsroret, er det saa muligt at tænke sig en statslig Expansion forløbe helt frem til fuld Beskæftigelse naas og opretholdes, uden at samme Regering, som en højst sandsynlig Konsekvens af selve Expansionspolitikken, vil gribe til akkurat de samme Midler, som Nazisterne benyttede sig af, f. Eks. Lønstop, der for at blive virkeligt effektivt kræver en mer eller mindre stærk Kastration af Fagbevægelsen?

Ved Læsningen af Luries Bog kan man kun vanskeligt lade være med at gøre sig en Mængde politiske Reflektioner af denne Art, selv om Lurie selv ikke indlader sig herpaa. Bogen er overordentlig stimulerende, ogsaa i denne Henseende, og efter endt Læsning stiller man sig uvilkaarligt det Spørgsmaal, om ikke denne klare og grundige Undersøgelse af denne Side af Nazisternes Politik faktisk — tilsigtet eller utilsigtet — staar som et stærkt Memento til de Økonomer, hvis universelle Bodemiddel mod denne Verdens Plager er Underbalancering og Lønstop. Erfaringerne fra Tyskland, og vel ogsaa fra andre Lande end Tyskland, peger stærkt hen paa, at en økonomisk Politik af denne Art i de rette Omgivelser let vil indebære ubehagelige Følger, som ganske vist i nogen Grad falder udenfor Økonomernes sædvanlige Tankeskemaer og Arbejdsomraade, men som derfor ikke er mindre betydningsfulde.

Bent Hansen.